

Külföldi elemet tartalmazó polgári peres eljárások elhúzóadásának okai és megoldási javaslatok

I. A perek elhúzóadasa miatti kártérítés a Strasbourggi Emberi Jogi Bíróságon

Az Európa Tanács 1950. november 4. napján megalkotta az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezményt (továbbiakban Egyezmény), amelyet Magyarország 1992. november 5. napján ratifikált. Az Egyezményben biztosított jogok és szabadságok megsértése miatt az Európai Emberi Jogi Bírósághoz lehet fordulni. Az Egyezmény 6. cikk 1. pontja tartalmazza az ügyek ésszerű időn belül történő elbírálásának kötelezettségét, így az 1992. november 5. napját követően keletkezett jogsértések esetén panasszal lehet élni az Emberi Jogi Bíróságnál.

Az eljárás hosszának ésszerűségét az ügy egyedi körülményeinek függvényében, a Bíróság esetjogában lefektetett kritériumok figyelembe vételével kell megítélni. Ilyen különösen az eset bonyolultsága, a kérelmező és a releváns hatóságok magatartása, valamint az, hogy mi volt a per tétje a kérelmező számára. Ez tehát minden esetben más, ami a Bíróság mérlegelésén múlik.

A vizsgált időszak kiinduló pontja főszabály szerint a per (eljárás) bíróság előtt való megindulásának időpontja. Ettől eltérő lehet például, ha a bírósági szak előtt közigazgatási hatósági eljárás volt folyamatban, ez esetben a kiindulási pont ennek megfelelően alakul. A figyelembe vehető időszak magába foglalja a fellebbviteli eljárást és az alkotmánybíróság előtti eljárást is, amennyiben ez utóbbi eredménye alkalmas az ügy kimenetelének befolyásolására.¹

Panasszal élhet minden természetes személy, jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, ha az Egyezményben foglalt valamely jogát megsértették. Nem szükséges, hogy a kérelmező az Európa Tanács valamely tagállamának állampolgára legyen,

¹http://www.alkotmanyjogasz.hu/perek_elhuzodasa.html

eleendő, ha a kifogásolt jogsértést az Egyezményt ratifikált állam valamelyikének „joghatósága” alatt követték el.

Ha a per hosszú ideig elhúzódik, nem kell megvárni az eljárás végét, hanem a per folyamatban léte alatt is Bírósághoz lehet fordulni.

A késelem okai lehetnek egyrészt a magánfélnek tulajdonítható késelemek, ez esetben a vizsgálat tárgya, hogy a hazai bíróságok (hatóságok) minden törvényben meghatározott eszközt felhasználták-e az eljárás felgyorsítására. Természetesen felmerülhetnek az állam oldalán is késelemek, így például a bizonyítási eszközök hiánya vagy késelemes szolgáltatása, amelyek az állam felelősségét alapozhatják meg.²

Az Egyezmény 41. cikke alapján a kérelmező igazságos elégtétel megállapítását is kérheti a Bíróságtól, nem csak a jogsértés kimondását.

A HVG.hu honlapján 2014. június 14-én *Emblematikus magyar ügyek Strasbourgban* címmel az alábbi cikk jelent meg:

Huszonkét év után új magyar jogászi állást hirdettek meg a strasbourgi székhelyű Emberi Jogok Európai Bíróságán. Az ok nem éppen szívderítő: az utóbbi három évben csaknem 50 százalékkal megnőtt a magyar ügyek száma. Míg 2011-ben 656 kérelem érkezett, tavaly már 990. Az egyébként még mindig jelentős hátralékkal küszködő emberi jogi fórum tavaly valamivel több mint ezer magyar ügyet intézett el, túlnyomó többségüket (jellemzően elkéssettség vagy hatáskör hiánya miatt) elfogadhatatlannak nyilvánították. Ítéletet 42 ügyben hoztak, közülük csupán kettőben nem állapítottak meg jogsértést.

Nem csak a magyar esetek száma, a jellegük is nagyot változott az utóbbi években Strasbourgban. „Arányaiban is egyre több az érdemi ügy” – mondta Kádár András Kristóf, a Magyar Helsinki Bizottság társelnöke, aki szerint emiatt dönthetett a bíróság is egy új magyar jogászi álláshely kiírása mellett. A leggyakrabban azonban még mindig az elhúzódó ügyek miatt indul Strasbourgban „magyar per” (lásd ábránkat). Az eljárások ésszerűtlen elhúzódása általában hatásos indok, a döcögő perek miatti kártérítésként az utóbbi tíz évben a magyar államnak csaknem egymilliárd forintot kellett kifizetnie. Ezen ügyek többsége éppen ezért már nem is ítélettel, hanem a felek közötti megegyezéssel zárul, mivel a magyar bíróságokat a

²http://www.alkotmanyjogasz.hu/perek_elhuzodasa.html

kormány sem igyekszik mentesíteni. Még mindig jócskán vannak kirívó esetek: három olyan ítélet is született 2010 óta, amelynek apropóját egy-egy több mint 17 évig tartó bírósági eljárás adta, amiért két esetben fejenként több mint 14 ezer eurós, egy esetben 17 ezer eurós kártérítést ítélt meg az emberi jogi fórum.³

A fent idézett publikáció is rávilágít arra, hogy kiemelt figyelmet kell a jogalkalmazónak és a jogalkotónak fordítania azoknak a lehetséges megoldásoknak a megtalálására, melyek az ügyek ésszerű időn belül történő elbírálását szolgálják. A megoldásokhoz pedig a legtöbbször előforduló problémák felvetésén keresztül juthatunk el, mivel ezek kiküszöbölésére kell törekednünk az eljárások elhúzódásának megakadályozása céljából.

II. Problémafelvetések és megoldási javaslatok két jogesten keresztül, melyek külföldi elemet tartalmaznak

Az eljárás elhúzódásának a kockázatát növeli, amikor az ügy külföldi elemet tartalmaz, mert például a peres felek közül valamelyik, vagy akár mindegyik nem magyar állampolgár, illetve külföldi lakóhellyel, tartózkodási hellyel, székhellyel rendelkezik és Magyarország területén kívül kell a bírósági határozatokat kézbesíteni, illetve külföldön történő bizonyítás lefolytatására van szükség, vagy külföldi jogot kell a magyar bíróságnak az eljárása során felkutatnia.

A külföldre történő kézbesítésről rendelkezhet nemzetközi egyezmény – mint például az 1965-ös Hági Egyezmény – kétoldalú szerződés, ezek hiányában nemzetközi magánjogi törvény, illetve az Európai Unió tagállamai viszonyában közösségi rendelet.

II. 1. A bírósági és a bíróságon kívüli iratok kézbesítése az EU tagállamaiban

Az 1393/2007/EK rendelet alapján, összhangban a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. tvr. 67. §-ának (2) bekezdésében foglaltakkal, a magyar bíróságok a korábbiaktól eltérően nem a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium közvetítésével, hanem közvetlenül küldik meg a más EU-tagállamba irányuló kézbesítési kérelmeket a kézbesítés helye szerinti állam

³http://hvg.hu/itthon/201424_magyar_ugyek_strasbourgban_iteletido, Emblematikus magyar ügyek Strasbourgban, Szerző: Pálmai Erika, 2014. június 14.

illetékes átvevő intézményeinek, illetve fogadják a külföldi bíróságoktól és más hatóságoktól érkező, a bírósági vagy bíróságon kívüli iratok kézbesítésére irányuló kérelmeket.

A más EU-tagállamban kézbesítendő bíróságon kívüli (közjegyzői, földhivatali stb.) iratok tekintetében továbbra is a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium látja el az átvevő intézményi feladatokat.⁴

Az EU-tagállamok (kétoldalú egyezmény alapján beleértve Dániát is⁵) egymás közötti viszonylatában a rendelet szabályozza a polgári és kereskedelmi ügyekben keletkezett iratok kézbesítését. A rendelet területi hatálya azonban a tagállamoknak csak az Európai Unió működéséről szóló Szerződés hatálya alá tartozó területeire terjed ki. Így az alábbi területekre nem terjed ki a rendelet hatálya:

- Ciprus török része
- Dánia esetében: Feröer-szigetek
- az Egyesült Királyság esetében: Akrotiri és Dhekelia, Anguilla, Bermuda-szigetek, Kajmán-szigetek, Falkland-szigetek, Guernsey, Man, Jersey, Montserrat, Pitcairn, St-Helen, Turk és Caicos-szigetek, Brit-Virgin-szigetek
- Franciaország esetében: Mayotte, Új-Kaledónia, Francia-Polinézia, Saint-Pierre és Miquelon, Wallis-és-Futuna (kiterjed viszont Franciaország tengerentúli megyéire, így Guadeloupe-ra, Francia Guyanára, Martinique-re, Réunionra, illetve Saint-Barthélemy-re, és Saint-Martinre),
- Hollandia esetében: Curaçao, Sint Maarten, Bonaire, Sint Eustatius és Saba (korábban együttesen Holland-Antillák) és Aruba.

⁴Gyakorlati útmutató a tagállamokban a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről („iratkézbesítés”), és az 1348/2000/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 2007. november 13-i 1393/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet alkalmazásáról, KIM, 2012, 4. old.

⁵Megállapodás az Európai Közösség és a Dán Királyság között a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről, Hivatalos Lap L 300 , 17/11/2005 o. 0055 - 0060 (http://eur-lex.europa.eu/Result.do?aaaa=2005&mm=&jj=&type=l&nnn=300&pppp=55&RechType=RECH_reference_pub&Submit=Keres%C3%A9s)

A rendelet polgári és kereskedelmi ügyekben alkalmazandó, azonban a polgári és kereskedelmi ügy fogalmát nem határozza meg, de kifejezetten kizárja e körből az adó-, vám- és közigazgatási ügyeket, illetve a közhatalom gyakorlása során történt cselekményekért és mulasztásokért való állami felelősséggel kapcsolatos eljárásokat. Egyébiránt e tekintetben az Európai Unió Bíróságának (a továbbiakban EUB vagy Bíróság) joggyakorlata szolgálhat iránymutatásul, illetve a polgári ügyekben történő igazságügyi együttműködés területén elfogadott egyéb rendeletek is segítséget nyújthatnak.

Az EUB joggyakorlata⁶ állandó abban a tekintetben, hogy a polgári igazságügyi együttműködés keretében elfogadott jogi eszközök esetében a „polgári és kereskedelmi” ügy fogalmát autonóm módon, a tagállamok belső jogától függetlenül kell értelmezni. A fogalom alapját a vonatkozó közösségi szabályozás céljai és felépítése, valamint a nemzeti jogrendszerek összességéből következő alapelvek jelentik (C-29/76 sz. LTU kontra Eurocontrol⁷ ügy). Erre tekintettel tehát a rendelet alkalmazása szempontjából olyan ügyek is minősülhetnek polgári vagy kereskedelmi ügynek, amelyek az egyes tagállamok belső jogában nem tartoznak e körbe.

A Bíróság álláspontja szerint két lényeges tényezőt kell mérlegelni annak eldöntésekor, hogy polgári vagy kereskedelmi természetű-e egy jogvita, vagy sem:

- a jogvita tárgyát; és
- az érintett felek közötti viszony természetét.

A Bíróság szerint különösen nem minősül „polgári és kereskedelmi ügynek” egy hatóság és egy magánszemély között fennálló jogvita, amelyben az előbbi közhatalom gyakorlása közben cselekedett.⁸

⁶ld. C-271/00. sz. Steenbergen kontra Baten ügyben 2002. november 14-én hozott ítélet, EBHT 2002 I-10489. o., 28. pont, ill. a C-292/05. sz. Lechouritou ügyben 2007. február 15-én hozott ítélet, EBHT 2007 I-01519. o., 29. pont).

⁷ 29-76. sz. LTU kontra Eurocontrol ügyben 1976. október 14-én hozott ítélet, EBHT 1976 1541. o.

A rendelet az iratok kézbesítésére vonatkozóan az alábbi módokat állapítja meg:

- 1) Az iratok kézbesítésének egyik módja a rendelet 2-7. cikke alapján az *áttevő és az átvevő intézmények közreműködésével történő kézbesítés.*

A kérelem átvételét követően az átvevő intézmény a kérelem átvételétől számított hét napon belül visszaigazolást küld az áttevő intézménynek, megerősítve az irat átvételét (6. cikk (1) bekezdés). Ehhez a bíróság az „Átvételi elismervény” nyomtatványt használja, amelyet a lehető leggyorsabb módon küldi meg. A formanyomtatványt a megkereső tagállam hivatalos nyelvén vagy az adott tagállam elfogadott másik nyelven kell kitölteni (4. cikk (3) bekezdés).

Amennyiben a kézbesítési kérelem a továbbított információk vagy iratok alapján nem teljesíthető, az átvevő intézmény a lehető leggyorsabb módon érintkezésbe lép az áttevő intézménnyel a hiányzó információk vagy iratok beszerzése érdekében (6. cikk (2) bekezdés).

Ha a kérelmezett kézbesítés nyilvánvalóan nem tartozik a rendelet hatálya alá, vagy ha az előírt alaki feltételek teljesítésének elmulasztása lehetetlenné teszi a kézbesítést, a kérelmet és a továbbított iratokat az átvételt követően azonnal vissza kell küldeni az áttevő intézményhez az „Értesítés a kérelem és az irat visszaküldéséről” formanyomtatvány felhasználásával (6. cikk (3) bekezdés). A formanyomtatványt a megkereső tagállam hivatalos nyelvén vagy az adott tagállam elfogadott másik nyelven kell kitölteni (4. cikk (3) bekezdés).

Amennyiben a megkeresett bíróság nem illetékes, a kérelmet és mellékleteit továbbküldi az illetékes bíróságnak, és erről az átvevő intézményt az „Értesítés a kérelemnek és az iratnak a megfelelő átvevő intézményhez történő ismételt továbbításáról” nyomtatvány felhasználásával értesíti (6. cikk (4) bekezdés). A formanyomtatványt a megkereső tagállam hivatalos nyelvén vagy az adott tagállam elfogadott másik nyelven kell kitölteni (4. cikk (3) bekezdés).

Az illetékes átvevő intézmény a kérelem átvételéről hét napon belül értesíti a külföldi átvevő intézményt, amelyhez az „Értesítés az átvevő intézmény részére a megfelelő

⁸ Gyakorlati útmutató a tagállamokban a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről („iratkézbesítés”), és az 1348/2000/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 2007. november 13-i 1393/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet alkalmazásáról, KIM, 2012, 5-6. old.

illetékes átvevő intézmény általi átvételről” formanyomtatványt használja (6. cikk (4) bekezdés). A formanyomtatványt a megkereső tagállam hivatalos nyelvén vagy az adott tagállam elfogadott másik nyelven kell kitölteni (4. cikk (3) bekezdés).⁹

- 2) További kézbesítési mód a rendelet 14. cikke alapján a közvetlen *postai úton történő kézbesítés a címzett részére*. Az iratokat a bíróság vagy más hatóság a nemzetközi postaforgalomban szokásos módon (nemzetközi - „rózsaszín” – térítivevénnyel) közvetlenül a címzett címére küldi meg, a külföldi hatóságok közreműködésének igénybevétele nélkül. A közvetlen postai úton történő kézbesítéssel kapcsolatban azonban megemlítendő, hogy sokszor rendkívül nehezen vagy egyáltalán nem állapítható meg, hogy a kézbesítés helye szerinti tagállam jogának megfelelően szabályszerű volt-e kézbesítés, különösen akkor, ha az irat „nem kereste” („non reclamé”) jelzéssel érkezett vissza.
- 3) A rendelet 13. cikke alapján lehetőség van továbbá arra is, hogy a kézbesítés *diplomáciai vagy konzuli képviselő közreműködésével* történjen, de kényszer alkalmazása nélkül.
- 4) A rendelet 15. cikke lehetővé teszi az *ún. közvetlen kézbesítést* is (amikor az eljárásban érintett fél közvetlenül küldi meg a kézbesítendő iratot a másik tagállamban kézbesítésre jogosult hivatalos személynek), ugyanakkor ez az intézmény a magyar jogban ismeretlen, így a 15. cikk Magyarországon nem alkalmazható.

A Bíróság a Plumex ügyben¹⁰ megállapította, hogy az (1348/2000/EK) „rendelet semmiféle alá-fölé rendeltséget nem állapít meg az intézményközi továbbítással történő és a postai kézbesítés között, így a bírósági irat kézbesítése e módok egyikének vagy másikának, illetve akár mindkettőnek az egyidejű alkalmazásával történhet.”¹¹

⁹Gyakorlati útmutató a tagállamokban a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről („iratkezelés”), és az 1348/2000/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 2007. november 13-i 1393/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet alkalmazásáról, KIM, 2012, 10-17. old.

¹⁰C-473/04. sz. Plumex ügyben 2006. február 9-én hozott ítélet, EBHT 2006 I-01417. o.

¹¹Gyakorlati útmutató a tagállamokban a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről („iratkezelés”), és az 1348/2000/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 2007. november 13-i 1393/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet alkalmazásáról, KIM, 2012, 7-8. old.

A rendelet 8. cikkének (1) bekezdése értelmében a címzett megtagadhatja a kézbesítendő irat átvételét a kézbesítés alkalmával, illetve az iratnak a kézbesítéstől számított egy héten belül történő visszaküldésével, ha az nem a következő nyelvek egyikén került megszövegezésre, és nem mellékeltek hozzá fordítást ezen nyelvek egyikén:

a) olyan nyelv, amelyet a címzett megért;

vagy

b) az átvevő tagállam hivatalos nyelve vagy, amennyiben annak a tagállamnak több hivatalos nyelve is van, a kézbesítés helyének hivatalos nyelve vagy hivatalos nyelveinek egyike.

A 8. cikket a kézbesítés mindegyik módjának alkalmazása esetén be kell tartani, e jogáról a címzettet minden esetben tájékoztatni kell.

E rendelkezés alapján fordítás csatolása nem kötelező, de a címzett ebben az esetben jogosult az irat átvételének megtagadására, kivéve, ha irat kiállításának nyelvét ismeri.

A Leffler ügyben¹² a Bíróság megállapította, hogy „a nemzeti bírónak kell ügyelnie az ügyben szereplő felek jogainak védelmére, különösen arra, hogy annak a félnek, aki az irat címzettje, megfelelő idő álljon rendelkezésre a védekezésére történő felkészüléshez, vagy arra, hogy annak a félnek, aki az irat feladója, például egy sürgős eljárásban, ahol az alperes elmulasztja a megjelenést, ne kelljen egy le nem fordított irat átvétele – az eljárás elhúzódását célzó, nyilvánvalóan visszaélészerű – megtagadásának negatív következményeit elszenvednie, ha bizonyítható, hogy ennek az iratnak a címzettje érti az átvevő tagállamnak azt a nyelvet, amelyen az iratot kiállították”.¹³

A Bíróság a fent már hivatkozott Plumex ügyben¹⁴ azt is megállapította, hogy „az intézményközi továbbítással történő és a postai kézbesítés egyidejű alkalmazása esetén a

12 C-443/03. sz. Leffler ügyben 2005. november 8-én hozott ítélet, EBHT 2005 I-09611. o.

13 Gyakorlati útmutató a tagállamokban a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről („iratkezelés”), és az 1348/2000/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 2007. november 13-i 1393/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet alkalmazásáról, KIM, 2012, 8. old.

14 C-443/03. sz. Leffler ügyben 2005. november 8-én hozott ítélet, EBHT 2005 I-09611. o.

címzett tekintetében a kézbesítés megtörténtehez kötött eljárási határidő kezdete az első szabályszerű kézbesítés időpontja alapján határozandó meg”.

A rendeletben előírt időtartamok és határidők számításánál az időtartamokra, időpontokra és határidőkre vonatkozó szabályok meghatározásáról szóló, 1971. június 3-i 1182/71/EGK, Euratom tanácsi rendelet¹⁵ kell alkalmazni.¹⁶

II.2. Külföldön történő bizonyítás

Ha a bizonyítást olyan külföldi államban kell lefolytatni, amellyel a megkeresések teljesítésére a magyar állam által kötött nemzetközi megállapodás, vagy viszonyossági gyakorlat áll fenn, a bizonyítás iránt ennek megfelelően kell intézkedni (Pp. 204. § (1) bekezdés).

Az Európai Unió tagállamai esetén – kivéve Dánia – a bizonyítás-felvételre irányuló jogsegély kérelemre a polgári és kereskedelmi ügyekben a Tanács 2001. május 28-i 1206/2001/EK. rendeletét (továbbiakban R.) kell alkalmazni.

Ha a magyar bíróság az Európai Unió tagállamain kívüli államot keres meg bizonyításfelvétel céljából, akkor a többoldalú nemzetközi egyezményeket kell alkalmazni. Magyarország például részese a polgári és kereskedelmi ügyekben külföldön történő bizonyítás felvételéről szóló, Hágában 1970. március 17. napján kelt Egyezménynek, melyet a 2004. évi CXVI. törvény hirdetett ki. Ezen jogszabály alapján a bírósági megkeresést közvetlenül nem a megkeresett bíróság részére kell megküldeni, hanem a központi hatóságon keresztül történik a jogsegélynyújtása.

15 HL L 124., 1971.6.8., 1. o. (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1971:124:0001:003:HU:HTML>)

16Gyakorlati útmutató a tagállamokban a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről („iratkézbesítés”), és az 1348/2000/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 2007. november 13-i 1393/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet alkalmazásáról, KIM, 2012, 10. old.

A külföldön történő bizonyítás teljesítésére kétoldalú jogsegély egyezmények által is lehetőség nyílik.

Olyan állam esetén, amely nem tartozik az Európai Unió tagállamai közé a KIM honlapján olvasható országlista alapján juthatunk információhoz, a tekintetben, hogy többoldalú, vagy kétoldalú nemzetközi szerződés, vagy a viszonyosság szabályai szerint kell-e eljárni.

Az 1206/2001/EK. rendelet szabályait a polgári és kereskedelmi ügyekben történő megkeresésekre kell alkalmazni.

A polgári és kereskedelmi ügyek fogalmát az Európai Bíróság szerint elsődlegesen az R. céljaira és rendszerére, másrészt a nemzeti jogrendszerekből eredő általános elvekre tekintettel kell értelmezni. E fogalom értelmezésénél egyik érintett tagállam joga sem alkalmazható. A felek közötti jogviszony, illetve a kereset tárgya dönti el az ügy jellegét: ha a közhatalmi szervek közhatalmukat gyakorolva kerülnek jogviszonyba magánszemélyekkel, akkor az R. nem alkalmazható; ha viszont a közhatalmi szerv és a magánszemély jogviszonyára magánjogi szabályokat kell alkalmazni (vagyis a felek egyenrangúak, mellérendeltek), akkor az R. irányadó (C-29/76. számú ügy C-133/78. számú ügy)

A fentiek alapján megállapítható, hogy az Európai Bíróság a polgári és kereskedelmi ügyek fogalmának meghatározásánál tulajdonképpen az általunk is használt közjog – magánjog elhatárolását veszi alapul.¹⁷

Fontos szabály, hogy az R. lehetőséget teremt a bíróságok közötti közvetlen kapcsolatfelvételre, amely azt jelenti, hogy a megkereső bíróság közvetlenül küldi meg valamely más tagállam illetékes bíróságának (megkeresett bíróság) a kérelmet a bizonyítás felvétel céljából. Az R. 22. cikke alapján a Bizottság elkészítette azt a kézikönyvet, amely tagállamokra lebontva tartalmazza azon bíróságok listáját (az illetékességi területük megjelölésével), amelyek a bizonyítás foganatosítását végzik. Ez a polgári ügyek Európai Igazságügyi Atlasza nevű honlapon (www.europa.eu.int/comm/justicehome/judicialatlascivil/html) elérhető.

¹⁷http://debrecenitorvenyszek.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/4.-2011_el_ji_c_4-17_tijekoztat-az_1206-2010_ek.pdf, Dr. Dzsula Marianna európai jogi szaktanácsadó, 2011, 2-3. old.

Magyarországon az 1979. évi 13. tvr. 68. § (6) bekezdése alapján az Európai Unió tagállamai viszonylatában a megkeresés teljesítése annak a megyei bíróságnak a székhelyén működő helyi bíróságnak (Budapesten a Budai Központi Kerületi Bíróságnak) a hatáskörébe és illetékességébe tartozik, amelynek területén a meghallgatandó személy belföldi lakóhelye, vagy szokásos tartózkodási helye található, vagy a lefolytatandó szemle tárgya található, vagy egyéb esetekben a bizonyítás legcélszerűbben eszközölhető.

A bíróságok közötti kérelmek közvetlen továbbításában a tagállamok által az R. 3. cikke szerinti feladatokra kijelölt központi szervek főszabály szerint nem vesznek részt, csak kivételes esetekben továbbítják a megkereső bíróság kérésére az illetékes bírósághoz a kérelmeket.

Kivételes esetnek tekinthető például, ha a megkereső bíróság számára – valamely technikai hiba következtében – lehetetlen az illetékes bíróság meghatározása a kézikönyvből, vagy, ha a megkeresett bíróság tekintetében hatásköri, vagy illetékességi összeütközés áll fenn, nem történt meg a kézikönyv megfelelő frissítése stb.¹⁸

Az R. 10. cikk (1) bekezdése alapján a megkeresett bíróság a bizonyítás-felvételére irányuló kérelmet haladéktalanul köteles teljesíteni azzal, hogy az R. egy konkrét határidőt is meghatároz: 90 nap. A határidő kezdete az a nap, amikor a megkereséssel kapcsolatos kérelmet az illetékes bíróságon érkeztetik. Az R. nem tartalmaz szankciót a kitűzött határidő túllépésére, azonban a megkeresett bíróságnak a „B” formanyomtatványon a késedelem okának, illetve az elintézés felételezett időtartamának feltüntetéséről tájékoztatnia kell a megkereső bíróságot. Amennyiben néhány hónapon belül semmilyen visszajelzés nem érkezik a megkeresett bíróságtól, célszerű tájékoztatást kérni, ha ez is eredménytelen, a központi szerv segítségét kérni.

A 11. cikk szabályozza az eljárásban résztvevő felek, illetve képviselők jogát arra, hogy a bizonyítási eljárásnál jelen legyenek, a bizonyítási eljárásban részt vehessenek. A megkereső bíróságot képviselő személy esetében ugyanezt a jogot a 12. cikk rendezi.

¹⁸http://debrecenitorvenyszek.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/4.-2011_el_ji_c_4-17_tijekoztat-az_1206-2010_ek.pdf, Dr. Dzsula Marianna európai jogi szaktanácsadó, 2011, 4-5. old.

A megkeresett bíróság az aktív jogsegély során saját joga alapján, a lex fori elv szerint jár el.¹⁹

Az R. 14. cikk (2) bekezdése pontosan felsorolja azokat az okokat, amelyek esetén a személyek meghallgatására, vagy egyéb bizonyítási eszközök végrehajtására irányuló kérelmet nem kell végrehajtani. Amennyiben a megkeresett bíróság az itt felsorolt okok valamelyikére hivatkozással tagadja meg a kérelem teljesítését, erről a „H” formanyomtatványon a kérelem átvételét követő 60 napon belül kell tájékoztatnia a megkereső bíróságot.

Az R. nem tér ki a megtagadással kapcsolatos döntés elleni jogorvoslat kérdésére. Ezekben az esetekben fordulhat a bíróság a központi szervhez, illetve igénybe veheti a belső jogorvoslati lehetőségeket, amennyiben a megkeresett bíróság államában mód van erre.

A megkeresett bíróság a kérelem végrehajtását követően haladéktalanul megküldi azokat az iratokat, amelyből a kérelem teljesítése kitűnik, illetve az iratokkal együtt megküldi a „H” formanyomtatványt, melyen igazolja a kérelem végrehajtását (R. 16. cikk).²⁰

II. 3. Az első bemutatásra kerülő peres eljárást 2008-ban magyar bíróság előtt kártérítés megfizetése iránt indították az Amerikai Egyesült Államokban lakóhellyel rendelkező felperesek. A felperesek édesanyja 2004. november 10-én közúti közlekedési balesetben életét vesztette. A balesetet okozó gépjármű vezetője ittas állapotban közlekedett Polgárdi lakott területén, ezért nem észlelte az úttesten tartózkodó károsultat. A károkozó gépjármű vezetőjét a büntetőbíróság bűnösnek mondta ki halált okozó ittas járművezetés bűntettében. A balesetet okozó gépjármű kötelező felelősségbiztosítója az alperes volt.

Az elhunyt korábban férjével és a házasságából született két gyermekével, az I. és a II. rendű felperessel az Egyesült Államokban élt. A házasságot a bíróság 2002-ben jogerősen felbontotta és a gyermekeket édesapjuknál helyezte el. Az ítélet az édesanyát kötelezte, hogy 2003. október 1-től fizessen gyermekenként havonta 750 USD tartásdíjat. Az I. rendű felperes

¹⁹http://debrecenitorvenyszek.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/4.-2011_el_ii_c_4-17_tijekoztat-az_1206-2010_ek.pdf, Dr. Dzsula Marianna európai jogi szaktanácsadó, 2011, 7. old.

²⁰http://debrecenitorvenyszek.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/4.-2011_el_ii_c_4-17_tijekoztat-az_1206-2010_ek.pdf, Dr. Dzsula Marianna európai jogi szaktanácsadó, 2011. 10. old.

középiskolai tanulmányai elvégzése után egyetemi tanulmányokat folytatott. Önálló jövedelemmel nem rendelkezett, különélése ellenére tandíja befizetéséről az édesapja gondoskodott. II. rendű felperes folyamatosan édesanyja háztartásában élt, tanulói jogviszonya folyamatos volt.

A felperesek a keresetükben az alperest 2004. november 10-től kezdődően havi 750-750 USD forint ellenértéke és kamatai megfizetésére kérték kötelezni.

Az elsőfokú bíróság 2010-ben ítéletet hozott az ügyben, azonban az alperes fellebbezése folytán a per másodfokon fejeződött be jogerős ítélettel. Az alperes felülvizsgálati kérelemmel élt és a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága, mint felülvizsgálati bíróság a jogerős ítéletet felülvizsgálattal támadott részében az elsőfokú ítéletre kiterjedően részben hatályon kívül helyezte és az elsőfokú bíróságot ebben a keretben új eljárásra és új határozat hozatalára utasította.

A Legfelsőbb Bíróság a felperesek árvaellátásával kapcsolatos jogerős ítéleti álláspontot megalapozatlannak találta. Az elsőfokú bíróság felhívása kötelezte a felpereseket annak igazolására, hogy a keresettel érintett időszakban árvaellátásra jogosultak voltak-e, ilyen ellátást kaptak-e. Az utóbbira adott nemleges válasz esetén az igazolásnak ki kellett térnie ennek okára és arra is, hogy amennyiben a felperesek árvaellátás iránti igénye alapos, úgy milyen összegű árvaellátás járt volna a részükre. A felperesek az árvaellátásra jogosultságukra vonatkozóan nem nyilatkoztak, bizonyítékot nem szolgáltatottak. Erre tekintettel az alperes fenntartotta az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium megkeresésére irányuló bizonyítási indítványát, amit az elsőfokú bíróság mellőzött. A perben így nem tisztázódott annak kérdése, hogy a felperesek jogosultak voltak-e árvaellátásra, igénylésének elmulasztása értékelhető-e a terhükre a Ptk. 345. § (2) bekezdése, 340. § (1) bekezdése alapján.

A Legfelsőbb Bíróság végzésének indokolásában a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. tvr. (Nmjtvr.) 5 §-át hívta fel, mely szerint a bíróság vagy más hatóság az általa nem ismert külföldi jog felől hivatalból tájékozódik, szükség esetén szakértői véleményt is beszerez és a fél által előterjesztett bizonyítékokat is figyelembe veheti. A külföldi jogról a bíróság megkeresésére az igazságügyért felelős miniszter felvilágosítást ad. Ha a külföldi jog tartalmát nem lehet megállapítani, a magyar jogot kell alkalmazni. Az ismertetett rendelkezések folytán a bíróság saját indokolt és szükséges bizonyítást elrendelő végzésétől

eltérve nem tisztázta a felperesek árvaellátásra jogosultságát, amit a bírói mérlegelés nem helyettesíthetett.

A megismételt elsőfokú eljárás során a bíróság megkereste a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Magánjogi Főosztályát annak közlésére, hogy az Amerikai Egyesült Államok Nevada államában az elhunyt halála időpontjában, illetve az azt követő időszakban mely hatóság rendelkezett hatáskörrel és illetékességgel az elhunyt gyermekeit megillető támogatások (különös tekintettel az árvaellátás) vonatkozásában, ennek alapján az elhunyt gyermekei jogosultak voltak-e édesanyjuk halálával összefüggésben árvaellátásra, amennyiben, igen ezek összegszerűsége az elhunyt halálától kezdődően évente milyen összegben állapítható meg. A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium arról tájékoztatta a bíróságot, hogy az általa feltett kérdések megválaszolásához a vonatkozó amerikai jogszabályok ismerete lenne szükséges, ezek azonban nem állnak a rendelkezésükre és az amerikai-magyar viszonylatban sincs olyan jogsegélyegyezmény, amely alapján a külföldi jog beszerzésére mód lenne (a külföldi jogról való tájékoztatásról szóló 1968-as Londoni Egyezménynek az USA nem tagja). Tájékoztatásul megjegyezte, hogy a bíróság az Nmtvr. 5. §-ának (1) bekezdése alapján a külföldi jogról nemcsak a KIM útján, hanem egyéb módon is tájékozódhat (így adott esetben figyelembe veheti a fél által előterjesztett hitelt érdemlő bizonyítékokat is: pl. szakértői véleményt).

Ezt követően a bíróság megkereste az Amerikai Egyesült Államok Nagykövetségét a fentebb megjelölt kérdések megválaszolása céljából. Az Amerikai Egyesült Államok Nagykövetsége a bíróság megkeresésére közölte, hogy nem rendelkezik információval az árvaellátással kapcsolatosan. A kért információt az amerikai Személyiségi Jogi törvény „Privacy Act” alapján kizárólag az amerikai Társadalom Biztosítás „Social Security Administration” megfelelő irodája jogosult kiadni. A bíróság rendelkezésére bocsátotta az iroda címét, melyet a kért információ kapcsán megkereshet. A bíróság a kérdéseit az OFFI-val angol nyelvre lefordíttatta, majd megküldte azt a Nagykövetség által megadott amerikai iroda címére.

Ugyanakkor a bíróság ismét megkereste a KIM-et azzal, hogy a rendelkezésre álló módon segítse elő az amerikai társadalombiztosítási szerv válaszadását. A KIM az USA viszonylatában előterjeszhető bizonyításfelvételi jogsegélykérelmek tekintetében a következőkről tájékoztatta a bíróságot: Magyarország és az USA között hatályban van a polgári és kereskedelmi ügyekben külföldön történő bizonyításfelvételtől szóló, Hágában, 1970. március 17. napján kelt egyezmény (kihirdette: a 2004. évi CXVI. törvény), mely alapján a magyar bíróság az egyezményben foglalt feltételek szerint megkeresést intézhet az

USA egyezmény szerinti központi hatóságához bizonyításfelvételi cselekmény fogantatását kérve. Sajnálatos tapasztalat azonban, hogy a nevezett jogsegélyegyezmény a gyakorlatban nem működik, számos korábbi ügyben évek múltával sem kapott visszajelzést a főosztály az ügyek állásáról. Ennek fényében kétséges, hogy az USA hatóságainak a közreműködésével lehet-e számítani bizonyításfelvételi cselekmények elvégzésére, ugyanakkor a bizonyításfelvétel helye szerinti államba delegált konzul részére a jogsegélyegyezmény biztosít korlátozott jogosítványokat (ld. II. fejezet), így a külképviselet útján kért adatok beszerzésének a lehetősége nem zárható ki.

Ezután a bíróság megkereste az Amerikai Egyesült Államokban Magyarország Főkonzulátusát az árvaellátásra vonatkozó kérdéseivel.

Magyarország Nagykövetsége tájékoztatta a bíróságot, hogy a Social Security Administration által küldött formanyomtatványon szereplő adatokat a feleknek ki kell töltenie ahhoz, hogy azt a társadalombiztosító igazgatóságának továbbítani tudják.

Időközben az USA Központi Hatósága a magyar bíróság megkeresésére, válaszként intézkedés nélkül visszaküldte a kérdéseket, melyet azzal indokolt, hogy a magyar bíróság olyan kéréssel fordult hozzá, amelyet nem áll módjában teljesíteni. Közölte, hogy a bizonyításfelvételtől szóló hágai egyezmény iránti kérelmeket tudja teljesíteni, amelyben konkrét tanúvallomást vagy bizonyítékot kérnek egy megfelelően azonosított tanútól. Ebben a kérelemben a magyar bíróság az USA Társadalombiztosítási Igazgatóságától kér visszajelentést arra vonatkozóan, hogy egy elhunyt USA állampolgár gyermekei számára rendelkezésre állnak-e társadalombiztosítási juttatások. A társadalombiztosítási juttatásokra vonatkozó információk bizalmas jellegűek és az adott személy, illetve gondviselője aláírása nélkül nem tárhatók fel. Ezen túlmenően az USA jogrendszere alapján a bíróságok nem folytathatnak nyomozásokat és nem alkalmazhatnak magánnyomozókat, hogy a magyar bíróság levelében foglalt kérdésekre megadják a választ, miszerint az elhunyt gyermekei jogosultak voltak-e állami, helyi vagy egyéb juttatásra.

Az új eljárás eredményeképpen a bíróság az ítéletét 2014. decemberében hozta meg. Indokolásában kifejtette, hogy a lefolytatott bizonyítási eljárás alapján nem volt megállapítható, hogy a felperesek az USA-ban a hatályos jogszabályok szerint jogosultak voltak-e árvaellátásra, ebből fakadóan az árvaellátás igénylésének elmulasztása nem értékelhető a terhükre.

Az Nmjtvr. 5 §-a alapján a bíróság eleget tett kötelezettségének: az általa nem ismert külföldi jog felől hivatalból tájékozódott, megkereste az igazságügyért felelős minisztert felvilágosítás adása céljából. A külföldi jog megismerése, a fentebb felsorolt szervek, hatóságok megkeresése azonban elhúzta az eljárást és nem vezetett eredményre.

II. 4. A második külföldi elemet tartalmazó peres ügy tárgya: házasság felbontása és járulékai. A magyar állampolgár felperes 2013-ban bontópert indított az olasz állampolgárságú alperessel szemben Magyarországon. A peres felek házasságából egy gyermek született. Utolsó közös lakóhelyük Olaszországban volt, ahonnan a felperes hazaköltözött Magyarországra a kiskorú gyermekével. Az alperes jelenleg is Olaszországban él. Az olasz alperes a magyar nyelvet nem érti, beszéli, ezért az eljárás során a felperes beadványait, a bíróság határozatait olasz nyelvre kell fordítani és a tárgyaláson tolmács igénybevétele szükséges. A keresetlevél a jogi képviselővel eljáró felperestől kizárólag magyar nyelven érkezett, ezért vissza kellett küldeni számára olasz nyelvre történő fordítás végett, ami már az eljárás kezdetén idővesztést okozott.

Az alperes számára a határozatokat, illetve a felperes beadványait Olaszországba kell kézbesíteni. Az Olaszországból visszaérkező CN07-es (rózsaszín) vétívekre több hónapot szükséges várni, illetve az is előfordult, hogy a tértivevény elveszett, így az újbóli kézbesítést a bíróságnak az olasz átvevő intézményen keresztül kellett intéznie. Elhúzza az eljárást, hogy a CN07-es vétíven a „*nem kereste*” jelzéssel visszaérkezett határozat nem minősül szabályszerűen kézbesítettnek, tehát az ilyen jelzéssel visszaérkezett iratot ismételtelen meg kell küldeni az alperes részére, de már az átvevő intézményen keresztül. Az olasz nyelvű kézbesítési fogalmak „*elköltözött*”, „*nem kereste*”, „*cím nem azonosítható*”...stb. lefordíttatása szintén időt vett igénybe.

Az eljárás során előfordult az is, hogy az idéző végzéshez tartozó vétív a tárgyalási határnapig nem érkezett vissza, ezért a kitűzött tárgyalást el kellett halasztani, ami újabb két hónappal növelte meg a per időtartamát.

A külföldön történő bizonyításvétel kapcsán problémát jelent az 1206/2001/EK rendelet mellékletét képező formanyomtatványhoz csatolt bírósági határozatok előzetes lefordíttatása az OFFI-val, hiszen ez is többlet időt vesz igénybe. Sajnálatos tapasztalat, hogy nem működik az olasz bírósággal az együttműködés megfelelően, mert a 2015. június 18. napján átvett magyar megkeresésre a mai napig semmiféle válasz nem érkezett, holott a rendelet 17. cikk (4) bekezdése szerint a tagállam központi szerve vagy hatáskörrel rendelkező hatósága a

kérelem átvételét követő 30 napon belül a „J” formanyomtatványon tájékoztatja a megkereső bíróságot, hogy elfogadásra került-e a kérelem, és szükség esetén arról is, hogy tagállamának joga szerint milyen feltételek mellett foganatosítható a kérdéses cselekmény.

III.1. Jogalkotási javaslat:

- Kötelezővé lehetne tenni, hogy már a keresetlevelet is olyan fordításban nyújtsa be a felperes, amelyet az alperes ért, beszél. Jogi képviselővel eljáró felperes esetén ennek hiánya már egyből elutasítási ok lehetne (Pp. 130. §).
- Külföldi állampolgár, illetve magyar lakcímmel, tartózkodási hellyel nem rendelkező fél számára kötelező legyen a magyar/eu-i közösségi jogász képviselő. A kötelező jogi képviselő nemcsak a kézbesítés szempontjából egyszerűsítene le az eljárást, hanem a külföldi fél így tisztában lehet a magyar eljárásjog szabályaival.
- A külföldi elemet tartalmazó ügyekben a kézbesítési problémákat kiküszöbölheti az elektronikus eljárás (a világhálón keresztül történhetne az iratok kézbesítése), így nem kellene a CN07-es vétívre, illetve a központi hatóság értesítésére várni bizonyos esetekben (pl. Olaszország) hónapokat. Ezáltal felgyorsulna az eljárás, az ügyeket ésszerű időn belül be lehetne fejezni.

III. 2. Megoldási javaslat

- Egységes angol nyelvű kézbesítési fogalmakra lenne szükség az „*elköltözött*”, „*nem kereste*”, „*cím nem azonosítható*”... stb. jelzések tekintetében.
- Szükséges lenne az Európai Unión belül egy egységes kézbesítési szabályzat kialakítására a postahivatalok számára.
- Tekintve, hogy sok esetben problémát jelent, hogy a külföldön élő fél a magyar bíróság által kítűzött tárgyalási határnapon megjelenjen, esetleg elektronikus hírközlő eszköz közvetítésével is megtartható lenne a tárgyalás (mint pl. Kft. esetén a közgyűlés)

A házassági bontóperben a Pp. 284. §-ának (3) bekezdése alapján a feleket kötelező személyesen meghallgatni. Ezen konkrét ügyben is megoldást jelenthetett volna az elektronikus hírközlő eszköz igénybevétele, mivel az alperes arra hivatkozott, hogy azért nem tudott részt venni a tárgyalásokon, mert állítása szerint a felperes feljelentette és nemzetközi elfogató parancsot adtak ki ellene Magyarország területére.

Az elektronikus hírközlő eszköz alkalmazása megkönnyítené a külföldi tanú meghallgatását is (pl. olasz bíróságon jelenne meg és ellenőrzött körülmények mellett hallgatná meg így a magyar bíró), ezáltal az eljárás gyorsabb lenne, és nem kellene megkeresett bíróságon keresztül külföldi bizonyítást lefolytatni.

- Felgyorsítja az eljárást, ha a magyar nyelvű idéző végzés mellett rendelkezésre áll a legtöbbször előforduló nyelvekre (angol, német, olasz) lefordított idéző végzés.
- Abban az esetben, amikor a magyar bíróság rendelkezik joghatósággal, azonban külföldi jog megismerése szükséges a perben, nehézkes az együttműködés a KIM-mel. Szorosabb, közvetlenebb együttműködés kialakítása szükséges a Nemzetközi Magánjogi Főosztállyal külön a bíróság számára létrehozott telefon, illetve e-mail elérhetőségeken keresztül, mert ez felgyorsítaná az eljárást, mivel rövidebb idő alatt ismerhetné meg az eljáró bíró a külföldi jogot.
- Az Európai Unióban szükség lenne a bíróságok közötti kommunikáció gyorsítására, melyre a bíróságok közötti elektronikus kommunikáció útján kerülhetne sor.
- A bírácoknak szüksége lenne az EU rendeleteinek alkalmazásához egy magyarázatra (kommentár) esetlegesen jogesetmegoldással együtt.
- Indokolt lehet a bíróságok által alkalmazott fordítók és tolmácsok jelenléte a bíróságokon, ezzel az eljárás idejének csökkentése mellett jelentős költségcsökkenés is elérhető lenne.

Jogforrások:

- 1993. évi XXXI. törvény

az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről

- 1979. évi a nemzetközi magánjogról szóló 13. törvényerejű rendelet

- A tagállamokban a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről (iratkezelés), és az 1348/2000/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló [1393/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet](#)

- 2004. évi CXVI. törvény a polgári és kereskedelmi ügyekben külföldön történő bizonyításfelvételtől szóló, Hágában, 1970. március 17. napján kelt Egyezmény kihirdetéséről

- A TANÁCS 2001. május 28-i 1206/2001/EK rendelete

a polgári és kereskedelmi ügyekben a bizonyításfelvétel tekintetében történő, a tagállamok bíróságai közötti együttműködéséről

- A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény